

Prezident republiky a eroze liberální demokracie – zahraničněpolitické aspekty

Mgr. MARCEL BEDNÁŘ

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.9-20>

Klíčová slova:

prezident republiky, hlava státu, pravomoci, liberální demokracie, zahraniční politika

Úvod

Prezident republiky je ústavním činitelem, od kterého je očekáváno, že bude chránit ústavní řád, přispívat k hladkému chodu demokratických institucí, moderovat politické spory a naplňovat roli sjednocujícího elementu společnosti. Ovšem ne vždy mohou být taková očekávání odborné veřejnosti naplněna, neboť úřadu prezidenta republiky se (zvláště pak v podmínkách přímé volby) budou chápát osobnosti s vyhraněným světonázorem, které nadto získají silný mandát od voličů k tomu, aby se do výkonu prezidentské funkce pustili razantně a realizovali svůj politický program.

Prezidentská funkce je navíc příležitostí, jak završit úctyhodnou politickou kariérou a zanechat vlastní otisk v dějinách země. Takoví prezidenti mohou mít tendenci politických cílů dosahovat kritikou dalších ústavních činitelů, rozmýšláním politických rozbrojů či zvedáním témat polarizujících společnost. Z ochránce demokracie a ústavnosti se pak prezident republiky snadno stane ústavním činitelem, který nejenže nenaplnuje svoji roli, ale k erozi liberální demokracie notně přispívá či je dokonce příčinou úpadku a krize.

Nejostřeji se tento jev bude projevovat v oblasti zahraniční politiky, kde prezidentu republiky jakožto hlavě státu náleží rozsáhlé pravomoci, které sice jsou podmíněny kontrasignací, avšak prezident republiky je v zahraniční

politice mimořádně silným a svébytným aktérem, který má obvykle sílu, kredit a legitimitu svůj pohled na mezinárodní otázky a zahraničněpolitické směřování země prosadit. Stejně tak ovšem i druhý extrém, tedy situace, kdy prezident republiky svoje povinnosti zanedbává a některé pravomoci opomíjí vykonávat, popř. vykonává ve značně redukované formě, či se k důležitým mezinárodním otázkám vůbec nevyjadřuje, je jevem nežádoucím, který rovněž tak může vést k erozi demokratických institucí, krizi a úpadku liberální demokracie.

Příspěvek si klade za cíl analyzovat výkon zahraničněpolitických pravomocí prezidenta republiky Miloše Zemana, a to v posledním roce (od hospitalizace v říjnu 2021) a nabídnout odpovědi na otázku, zda prezident republiky svou činností v oblasti zahraniční politiky přispívá k erozi liberální demokracie v ČR.

Prezident republiky a zahraničněpolitické pravomoci

Pravomoci prezidenta republiky v zahraničněpolitické oblasti, tedy související s mezinárodními vztahy a diplomatickými styky, jsou vymezeny v čl. 63 Ústavy ČR. Vyžadují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády (čl. 63 odst. 3 Ústavy ČR) a za tato rozhodnutí odpovídá vláda (čl. 63 odst. 4 Ústavy ČR).

Nutno však poznamenat, že kontresignaci podléhají jen akty prezidenta republiky, které mohou být fyzicky podepsány. V reálné zahraniční politice však vláda nemá prostředky, jak prezidenta republiky omezit tam, kde fyzický podpis netřeba. Prezident republiky může snadno formulovat své zahraničněpolitické postuláty v projevech k národu, v rozhovorech pro média či na tiskových konferencích u příležitosti zahraničních návštěv. Nebo může využít politických gest a signálů, které mají často daleko větší reálný dopad, než fyzický podpis dokumentu. To platí zvláště v době sociálních médií, na kterých dnešní politici dokáží obratně komunikovat s veřejností – není výjimkou, že sociální sítě se dozví o názorech a rozhodnutích politika dříve, než další ústavní činitelé, straničtí kolegové či média. Reálně tak prezident republiky v oblasti zahraniční politiky kontrasičnační povinností příliš omezen není, neboť u zahraničněpolitické činnosti prezidenta republiky má vláda jen velmi omezené nástroje, jak prezidentu republiky zabránit, aby formuloval a prosazoval vlastní linii zahraniční politiky státu.

Příspěvek se vztahuje k období, jehož začátek je vymezen hospitalizací prezidenta republiky v říjnu 2021, kterou lze považovat za určitý zlomový okamžik v prezidentství Miloše Zemana. Cílem je analyzovat recentní výkon zahraničněpolitických pravomocí, nikoliv komplexně zhodnotit prezidentství Miloše Zemana. K hospitalizaci prezidenta republiky Miloše Zemana v Ústřední vojenské nemocnici došlo 10. 10. 2021, „*pro závažnou dekompenzaci chronického onemocnění*“.¹

Oproti letům předchozím, kdy se prezident republiky k zahraniční politice často a rád vyjadřoval, své oponenty kritizoval, chápal se kormidla zahraniční politiky a možná se jím i snažil pootočit, může se na první pohled jevit, že období posledních měsíců charakterizuje spíše ztráta iniciativy, pasivita a nechuf se v oblasti zahraniční politiky více angažovat. Nelze opomenout ani zdravotní aspekt výkonu prezidentské funkce, kdy je prezident republiky upoután na invalidní vozík a s ohledem na zavedení vyživovací sondy mu bylo doporučeno nelétat letadlem.² Tím je prezident republiky do určité míry v realizaci zahraniční politiky limitován, a to na incomingové návštěvy zahraničních státníků, jejichž zájem však rozhodně není – s ohledem na blížící se konec funkčního období – nikterak překotný.

Autor příspěvku analyzoval zejména tiskové zprávy Kanceláře prezidenta republiky (uveřejněné na webových stránkách <https://www.hrad.cz/>) a mediální výstupy prezidenta republiky v posuzovaném období, především články v tisku. Cílem analýzy je nabídnout odpovědi na otázku, zda prezident republiky v oblasti zahraniční politiky v posledním roce erodoval demokratické instituce a byl příčinou krize a úpadku liberální demokracie, či zda činnost prezidenta republiky nebyla nikterak závadná, resp. nevybočila z očekávaného normálu.

---

¹ Tisková zpráva „*Společné jednání multioborového konzília prezidenta republiky Ing. Miloše Zemana*“ ze dne 10. 10. 2021, dostupné z: <https://www.uvn.cz/cs/tiskove-zpravy/6469-spolecne-jednani-multioboroveho-konzilia-prezidenta-republiky-ing-milose-zemana>.

² Pro zákaz létat letadlem začali protokolisté připravovat možnost náhradní dopravy, a to vrtulníkem. Viz článek „*Zeman kvůli zavedení sondy poletí na summit V4 vrtulníkem. Zdravotně se ale cítí lépe*“ ze dne 25. 9. 2022, dostupné z <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeman-na-jednani-prezidentu-v4-do-bratislavy-poleti-vrtulnik/r-197c3a8a3cbb11edba63ac1f6b220ee8/>.

Charakteristika poslední etapy funkčního období prezidenta republiky

Prezident republiky byl z nemocnice propuštěn ve čtvrtek 25. 11. 2021.

Následující období se s ohledem na zdravotní stav prezidenta republiky omezilo na přijímání inomingových zahraničních návštěv, zahraniční cesty prezidenta republiky zcela přestal vykonávat.³

Ve stykové agendě se tedy pozornost prezidenta republiky logicky obrátila k inomingovým návštěvám zahraničních státníků. Zvýšená aktivita v tomto směru měla pravděpodobně za cíl nahradit nemožnost prezidenta republiky vykonávat zahraniční cesty.

Ze zahraničních návštěv prezident republiky přijal státní návštěvu prezidenta Maďarska a prezidenta Izraele, dále pak oficiální návštěvu prezidenta Bulharska, prezidenta Švýcarska či prezidenta Černé hory a emíra Kataru. Právě poslední jmenovaná návštěva skončila fiaskem,⁴ když česká diplomacie odmítla umožnit katarskému emírovi účast na summitu EU a uražený katarský emír ukončil oficiální návštěvu předčasně. V inomingovém směru lze tedy aktivity prezidenta republiky hodnotit (krom diplomatického skandálu s Katarem) veskrze pozitivně, neboť co do četnosti nebyla Česká republika na prezidentské úrovni opomíjena.⁵

---

³ Kromě drobné výjimky, kterou byla pracovní návštěva v Bratislavě na setkání prezidentů V4 (10.–11. 10. 2022). Do určité míry prezidentu republiky nahradily možnost cestovat audiovizuální konference, skrze které se alespoň na dálku s některými státníky mohl spojit (spojil se takto např. s prezidenty zemí V4 v listopadu 2021 nebo se na dálku účastnil summitu B9 v únoru 2022.

⁴ Kontroverzní však nebyl jen výsledek oficiální návštěvy emíra Kataru. Kontroverze vzbudila již samotná příprava oficiální návštěvy. Kancléř prezidenta republiky Vratislav Mynář vykonal do Kataru pracovní návštěvu ve dnech 23.–24. 3. 2022 – aby předal osobní pozvání emírovi k oficiální návštěvě ČR. U té příležitosti vydala KPR prohlášení, že „Pozvání hlavy státu k návštěvě ČR je výsadním právem prezidenta republiky, které nepodléhá žádnému schvalovacímu procesu ze strany vlády ČR či Parlamentu ČR. Je osobním a nepřenositelným právem prezidenta republiky pozvat k návštěvě ČR své protějšky z jiných států. S vládou ČR poté prezident spolupracuje během příprav a realizace návštěvy. Toto právo vychází z ústavní pravomoci prezidenta republiky zastupovat stát navenek.“ Z textace tohoto prohlášení uveřejněného na webových stránkách Kanceláře prezidenta republiky lze usuzovat, že záměr pozvat katarského emíra k oficiální návštěvě ČR se u představitelů vlády a Parlamentu nesetkal s pozitivními ohlasy. Viz tisková zpráva „Vedoucí KPR navštívil Katar“ ze dne 31. 3. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/vedouci-kpr-navstivil-katar-16355>.

⁵ Kromě návštěv zahraničních státníků prezident republiky rozvíjel styky se zahraničím i v podobě přijetí různých zahraničních osobností a politiků. V tomto směru se jednalo zejm. o aktivity podporující běloruskou opozici, když prezident republiky nejdříve přijal zástupce běloruské menšiny v ČR při příležitosti oslav běloruského Dne svobody (přičemž bylo diskutováno zřízení

Pravděpodobně největší kontroverze způsobily jmenovací pravomoci prezidenta republiky, resp. jmenování ministra zahraničních věcí. Dne 10. 12. 2021 prezident republiky uveřejnil prohlášení⁶ na webových stránkách KPR, že odmítá jmenovat designovaného ministra zahraničních věcí Jana Lipavského s poukazem na deficit odborné kompetence a jeho veřejné názory (distancovaný postoj k Visegrádské spolupráci, distancovaný postoj ke vztahu s Izraelem a návrh konat Sudetoněmecké dny na území ČR). Nakonec však prezident republiky ustoupil a vládu dne 16. 12. 2021 jmenoval, a to i s ministrem zahraničních věcí Janem Lipavským.

Zveřejněné prohlášení prezidenta republiky je zjevným excesem, neboť dle ustáleného výkladu Ústavy nepřísluší prezidentu republiky hodnotit kompetenci designovaného ministra a jeho veřejné názory. Skutečnost, že velmi krátce po zveřejnění prohlášení byla věc urovnána, svědčí o tom, že šlo spíše o svého druhu politický obchod či páku na vládu, nikoliv vážně míněné stanovisko, za kterým by si prezident republiky pevně stál. V každém případě lze považovat stanovisko prezidenta republiky ve vztahu k (ne)jmenování ministra zahraničních věcí Jana Lipavského za největší exces posuzovaného období.

Agenda podepisování a ratifikace mezinárodních smluv prezidentem republiky probíhala standardně, stejně jako agenda jmenování českých velvyslanců či podepisování agrémentů a předávání pověřovacích listin zahraničních velvyslanců.

Prezident republiky též aktivně zastával svoji ústavní funkci vrchního velitele ozbrojených sil, např. v dopise polskému prezidentu Dudovi ohledně situace běženců na polsko-běloruské hranici prezident republiky vyzdvihl připravenost Armády ČR vyslat k obraně hranic Polska české vojáky.⁷

Prezident republiky rovněž řešil žádosti občanů o vstup do ozbrojených sil cizího státu (v souvislosti s rusko-ukrajinskou válkou) – v prohlášení KPR byla oznámena garance beztrestnosti „*formou abolice, kterou by udělil prezident*

„běloruské styčné kanceláře“ v Praze, a následně prezident republiky vyjádřil běloruské opozici podporu audienci představitelky běloruské opozice Svjatlany Cichanouske. Z dalších významných přijetí lze uvést např. přijetí dubajské princezny, ministra zahraničních věcí Slovenska nebo předsedkyně Nejvyššího soudu Izraele.

⁶ Tisková zpráva „*Stanovisko prezidenta republiky*“ ze dne 10. 12. 2021, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/stanovisko-prezidenta-republiky-16207>.

⁷ Tisková zpráva „*Prezident republiky zaslal dopis polskému prezidentovi*“ ze dne 23. 11. 2021, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-zaslal-dopis-polskemu-prezidentovi-16174#from-list>.

s premiérovou kontrasignací“.⁸ Posléze 11. 5. 2022 prezident republiky podepsal rozhodnutí se souhlasem ke vstupu do ozbrojených sil Ukrajiny 103 občánům na základě jejich žádosti,⁹ následně však již začal žádosti odmítat. Taková nekonzistentnost v rozhodovací praxi prezidenta republiky určitě nepřispívá právnímu státu v ČR.

Další agenda prezidenta republiky jakožto vrchního velitele ozbrojených sil probíhala bez větších kontroverzí, jednalo se např. o jmenování generálů či účast na velitelském shromáždění náčelníka Generálního štábu Armády České republiky.

Pokud jde o administrativní (dopisovou) agendu, věnoval se prezident republiky této agendě standardně, zaslal celou řadu kondolenčních dopisů a telegramů. Stejně tak byla zaslána i celá řada gratulačních dopisů. Celá řada těchto gratulací byla využita k artikulování pozvání hlavy státu k návštěvě ČR. Např. papeži Františkovi: „*dovolte, abych zopakoval pozvání na návštěvu České republiky. Budete vítán v zemi sv. Václava, sv. Ludmily nebo sv. Jana Nepomuckého.*“¹⁰ Z mnoha pozvání obsažených v gratulačních dopisech je zjevná snaha prezidenta republiky přivést co největší počet státníků k návštěvě ČR a důstojně tímto způsobem zakončit funkční období. Řada pozvání tak byla nově artikulována, některé pozvání byly pouze připomenuty.

Nelze říci, že by fokus prezidenta republiky na inomingové návštěvy byl ze strany zahraničních státníků nějak více reflektován. Tak například ke státnímu svátku 28. 10. 2021 prezident republiky obdržel řadu gratulací od zahraničních státníků, např. od papeže Františka, královny Alžběty II. či prezidenta USA Joe Bidena. Ve zveřejněných gratulačních dopisech od zahraničních státníků však chyběl náznak pozvání k návštěvě zahraničí či přání navštívit ČR. Jde však o vcelku logický důsledek toho, že funkční období prezidenta republiky se již nachýlilo ke konci a řada zahraničních partnerů tak se státní/oficiální návštěvou hlavy státu pragmaticky čeká až na nového prezidenta republiky vzešlého z voleb na začátku roku 2023.

---

⁸ Tisková zpráva „*Žádosti o vstup do ozbrojených sil cizího státu*“ ze dne 11. 3. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/zadosti-o-vstup-do-ozbrojenych-sil-ciziho-statu-16334#from-list>.

⁹ Tisková zpráva „*Prezident republiky souhlasil se vstupem do ozbrojených sil Ukrajiny*“ ze dne 11. 5. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-souhlasil-se-vstupem-do-ozbrojenych-sil-ukrajiny-16417#from-list>.

¹⁰ Tisková zpráva „*Prezident republiky blahopřál papeži Františkovi*“ ze dne 16. 12. 2021, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-blahopral-papezi-frantiskovi-16216#from-list>.

Prezident republiky v uvažovaném období intenzivně užíval možnosti uveřejnění veřejných prohlášení na webových stránkách KPR – např. k ruské okupaci Ukrajiny: „*Prezident republiky Miloš Zeman konstatuje, že vstup ruských vojsk na území separatistické Doněcké a Luhanské lidové republiky zvyšuje riziko vojenského konfliktu a naopak snižuje naději na diplomatické řešení.*“¹¹ (22. 2. 2022). Dále pak 3. 4. 2022 prezident republiky odsoudil „*vraždění civilních obyvatel na Ukrajině jako válečný zločin a věří, že bude spravedlivě potrestáno mezinárodním soudem.*“¹² atd..

Jak vyplývá z výše uvedeného, prezident republiky se rozhodl svůj postoj ke všem důležitým událostem rusko-ukrajinské války artikulovat prostřednictvím veřejných prohlášení, a to vždy u příležitosti určitých milníků (např. mobilizace v Ruské federaci). Tímto způsobem se nepochybně dostaly názory prezidenta republiky k médiím a široké veřejnosti, otázkou však zůstává, zda by nemělo být úlohou prezidenta tyto názory artikulovat mnohem hlasitěji, resp. prostřednictvím televizních projevů k národu, poskytováním rozhovorů v médiích, aktivní komunikací s občany – např. prostřednictvím sociálních sítí.

Prezident republiky se však neomezil pouze na vlastní veřejná prohlášení, v souvislosti s rusko-ukrajinskou válkou se zapojil i do mnoha mezinárodních iniciativ. Příkladem je podpis prezidenta republiky na otevřeném dopisu prezidentů na podporu kandidatury Ukrajiny do Evropské unie 22. 2. 2022 či společný dopis – společné prohlášení prezidentů členských států NATO ze střední a východní Evropy k ruským pokusům o nezákonnou anexi ukrajinských území 2. 10. 2022.¹³

Veřejná prohlášení prezidenta republiky a zapojení prezidenta republiky do mezinárodních iniciativ se týkalo právě a především rusko-ukrajinského konfliktu.

Významnou úlohu v zahraniční politice prezidenta republiky mají gesta. Ostatně gesta jsou mnohdy silnější, než výkon leckterých formálních pravomocí.

---

¹¹ Tisková zpráva „*Prohlášení prezidenta republiky*“ ze dne 22. 2. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prohlaseni-prezidenta-republiky-16301#from-list>.

¹² Tisková zpráva „*Prohlášení prezidenta republiky*“ ze dne 3. 4. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prohlaseni-prezidenta-republiky-16356#from-list>.

¹³ Tisková zpráva „*Společné prohlášení prezidentů členských států NATO ze střední a východní Evropy k ruským pokusům o nezákonnou anexi ukrajinských území*“ ze dne 2. 10. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/spolecne-prohlaseni-prezidentu-clenskych-statu-nato-ze-stredni-a-vychodni-evropy-k-ruskym-pokusum-o-nezakonnou-anexi-ukrajinskyh-uzemi-16612#from-list>.

Prezident republiky gest střídavě užíval. Jednalo se např. o rozhodnutí prezidenta republiky, že na řádový den 7. března 2022 na znamení solidarity s Ukrajinou bude při slavnostním střídání stráží vyvěšena vlajka Ukrajiny a zazní ukrajinská a česká hymna. Dále prezident republiky nabídnul ubytování ukrajinských uprchlíků v objektech spravovaných KPR.¹⁴

Z dalších zahraničněpolitických činností prezidenta republiky zaujmou aktivity ve vztahu ke státu Izrael. Prezident republiky již v průběhu hospitalizace převzal ocenění od zahraniční organizace (Muzeum přátel Sionu, Izrael), a to prostřednictvím velvyslance Stropnického dne 11. 11. 2021.¹⁵ Následně prezident republiky silně odsoudil v děkovném dopise ze dne 2. 2. 2022 dokument Amnesty International, který kritizoval stát Izrael,¹⁶ posléze prezident republiky 11. 7. 2022 obdržel vyznamenání Izraele. Následně prezident republiky 23. 11. 2022 přijal prezidenta Česko-izraelské smíšené obchodní komory a předsedu České společnosti přátel Izraele, aby podpořil obnovení výzvy k přesunu velvyslanectví z Tel Avivu do Jeruzaléma.

Za co lze prezidenta republiky kritizovat je, že více nevyužil své pravomoci udílet a propůjčovat vyznamenání k propagaci ČR v zahraničí. Udílení státních vyznamenání je důležitým nástrojem budování zahraniční politiky. V tomto směru lze připomenout snad jedině vyznamenání udělené 28. 10. 2022 Volodymyru Zelenskému – prezidentu Ukrajiny „za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch České republiky“ (vyznamenání převzato ukrajinským velvyslancem). V předchozím roce se pak 28. 10. 2021 prezident republiky ještě z nemocnice rozhodl ocenit státním vyznamenáním Alfreda Duff Coopera, britského politika a diplomata, „za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch ČR“. Vyznamenání pouze 2 zahraničních státníků během 2 předávání (z toho jednou in memoriam) se zdá být zahazenou příležitostí.

---

¹⁴ Tisková zpráva „Ubytování uprchlíků z Ukrajiny na Pražském hradě“ ze dne 18. 3. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/ubytovani-uprchliku-z-ukrajiny-na-prazskem-hrade-16340#from-list>.

¹⁵ „Jako vhodný pro ubytování uprchlíků z Ukrajiny, maminek s dětmi, byl vytipován objekt Na Opyši, ve kterém jsou k dispozici dva větší byty. Tyto byty byly následně nabídnuty Charitě ČR.“ – viz tisková zpráva „Prezident republiky přijme ocenění Muzea přátel Sionu“ ze dne 11. 11. 2021, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-prijme-oceneni-muzea-pratel-sionu-16158#from-list>.

¹⁶ Tisková zpráva „Prezident republiky zaslal dopis izraelskému prezidentovi“ ze dne 2. 2. 2022, dostupné z <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-zaslal-dopis-izraelskemu-prezidentovi-16279#from-list>.

Pokud nějakou část agendy prezident republiky ostudně zanedbal, jde o agendu EU. V předmětném období se prezident republiky zúčastnil pouze 2 akcí souvisejících s EU.¹⁷ Zvláště pak jde o ostudné zanedbání, pokud uvážíme, že v průběhu daného období proběhlo předsednictví ČR v Radě EU. Otázkou však je, zda prezident republiky úmyslně agendu EU ignoroval, či zda vládní představitelé nedali prezidentu republiky prostor se v průběhu předsednictví ČR v Radě EU více angažovat.

Trendy

Při hodnocení zahraničně-politického výkonu pravomocí prezidenta republiky ve sledovaném období lze vysledovat několik trendů. Předně:

- a) Prezident republiky přestal vykonávat zahraniční cesty; evidentní je zvýšená snaha kompenzovat nemožnost cestovat (ze zdravotních důvodů) incomingovými návštěvami zahraničních státníků a tímto způsobem se s prezidentskou funkcí důstojně rozloučit.
- b) Razantní odklon od podpory česko-ruských vztahů a znatelné ochlazení, resp. absence tradiční podpory česko-čínských vztahů.
- c) Opuštění konceptu ekonomické diplomacie. Ačkoliv prezident republiky vždy propagoval silnou podporu ekonomickým zájmům českých firem, v daném období nelze vysledovat, že by prezident republiky nějak aktivněji o ekonomické zájmy firem pečoval. Výjimku činí snad jedině Katar.
- d) Silná podpora Ukrajiny – projevující se veřejnými prohlášeními prezidenta republiky, účastí prezidenta republiky v mezinárodních iniciativách a důležitá gesta (např. ubytování ukrajinských uprchlíků na Pražském hradě). Jasné vymezení se vůči Ruské federaci jakožto agresorovi.
- e) Silná podpora Izraele a běloruské opozici.

Z výše uvedených trendů lze vyčíst snahu o základní soulad s vládní politikou; pouze v několika dílčích otázkách se prezident republiky pokusil o „vlastní otisk“ do zahraniční politiky státu; konkrétně jde o zvýšenou aktivitu ve vztahu

---

¹⁷ A to když se 8. 7. 2022 zúčastnil v Rudolfinu slavnostního koncertu konaného u příležitosti předsednictví České republiky v Radě Evropské unie a 14. 10. 2022, když povečeřel s předsedy nejvyšších soudů EU (Kolokvia Síťě předsedů nejvyšších soudů Evropské unie).

ke Kataru (snaha zastínit vládní politiky a být veřejností vnímán jako státník, který řeší energetickou krizi), Izraeli (iniciativa přemístění české ambasády do Jeruzaléma) a Bělorusku (snaha pomoci běloruské opozici ke zřízení styčné kanceláře v Praze). Jak bylo ukázáno, stopa prezidenta republiky do zahraniční politiky státu se zdá být zúžená či značně zredukovaná na dílčí otázky v několika málo bilaterálních relacích.

Excesy

Ve sledovaném období došlo u prezidenta republiky k několika excesům a střetům s vládou:

- a) (Ne)jmenování ministra zahraničních věcí Jana Lipavského. Jednalo se o největší otevřený střet s vládou, kdy postup prezidenta republiky lze vnímat jako neústavní. Situace byla však relativně rychle zahlazena (pravděpodobně politickou dohodou s nastupující vládní garniturou).
- b) Pozvání katarskému emírovi k oficiální návštěvě ČR (zřejmě prosazeno přes nesouhlasné připomínky vlády a Parlamentu ČR. Následovalo fiasco oficiální návštěvy a mezinárodní ostuda ČR.
- c) Ne(koordinace) zahraniční politiky – prezident republiky odmítl koordinovat zahraniční politiku s dalšími ústavními činiteli. Resp. ochota zahraniční politiku koordinovat výhradně jena pouze s předsedou vlády Petrem Fialou.¹⁸
- d) Vyřizování žádostí občanů o vstup do zahraničních vojsk cizího státu (Ukrajiny) – nekonzistentní rozhodovací praxe prezidenta republiky způsobila problém s právní jistotou občanů. Dalším problémem je vyhlášení tzv. „*garance beztrestnosti*“, resp. abolicie pro futuro pro občany, kteří se do rusko-ukrajinské války zapojí na straně Ukrajiny. Abolicie se však nemůže vztahovat na případy budoucí, jde o neústavní postup.
- e) Ignorance EU agendy.

---

¹⁸ Článek „*Zeman se chce k zahraniční politice scházet už jen s Fialou. „Budu to koordinovat se všemi,“ reaguje premiér*“ ze dne 17. 1. 2022, dostupné z <https://denikn.cz/788889/zeman-se-chce-k-zahranicni-politice-schazet-uz-jen-s-fialou-budu-to-koordinovat-se-vsemi-reaguje-premier/>.

Závěr

Záměrem příspěvku bylo nabídnout odpovědi na otázku, zda prezident republiky v oblasti zahraniční politiky státu přispěl k erozi liberální demokracie či snad byl samotnou příčinou krize a úpadku.

Dle názoru autora prezident republiky k erozi liberální demokracie v ČR přispěl, a to zejména traktováním neústavních postupů, viz (A) kauza (ne)jmenování ministra zahraničních věcí Jana Lipavského a (D) tzv. „*garance beztretnosti*“, a to abolicí pro futuro. Popř. též komunikačními a politickými chybami, viz (B) oficiální návštěva katarského emíra v ČR, (C) ne (koordinace) zahraniční politiky s dalšími ústavními činiteli a (E) ignorace EU agendy.

Důležitou související otázkou je však otázka intenzity. Intenzita excesů se nejeví být příliš velká. Prezident republiky tak sice dle názoru autora určitým způsobem přispěl k erozi liberální demokracie, nelze však říci, že by byl příčinou krize či úpadku.

Především je patrná snaha prezidenta republiky funkční období se ctí dokončit a důstojně se rozloučit s ostatními státníky, vyvarovat se větších či zásadnějších střetů s vládou a nepouštět se do mediálních bitev. Konečně pak v dílčích otázkách a záležitostech bilaterálních vztahů (Izrael, Bělorusko, Katar) zanechat určitý otisk či odkaz.

***

Abstract

The President of the Czech Republic and the erosion of liberal democracy – foreign policy aspects

The decline of democratic structures and institutions is an extremely important topic these days. It also concerns the head of state, after all, the President can easily turn from the defender of democracy and constitutionality into a constitutional player who not only does not fulfill his role, but also contributes significantly to the erosion of liberal democracy or is even the cause of decline and crisis. This contribution analyzes the exercise of the foreign policy powers of the President of the Czech Republic, Miloš Zeman, in the last year (from hospitalization in October 2021 until today) and aims to offer answers to the question of whether the President contributes to the erosion of liberal democracy in the Czech Republic through his activities in the field of foreign policy. The author concludes that the President did contribute to the erosion of

liberal democracy in the Czech Republic, especially by treating unconstitutional procedures, e.g. the case of the (non)appointment of Minister of Foreign Affairs Jan Lipavský or the so-called „guarantee of impunity“ which is considered the unconstitutional abolition *profuturo*. Although it is argued that The President contributed to the erosion of liberal democracy, according to the author it cannot be stated that the President was the cause of the crisis or decline. This is because the constitutional errors described lack intensity.